

20. GADSIMTA POPULĀRĀ MŪZIKA LIETUVĀ: REKONKSTURĒJOT VIJOLNIEKA DANIELA POMERANCA (1904–1981) BIOGRĀFIJU

Kamile Rupekaite

Kopsavilkums

Vijoles virtuozs un populārās mūzikas atskaņotājs Daniels Pomerancs (*Daniel Pomeranz*, 1904–1981) vārds Lietuvā kā atgādinājums izskanēja 20. gs. 90. gados, valsts neatkarības atjaunošanas laikā. Tomēr viņa dzīve un daiļrade joprojām nav izpētīta. Raksts piedāvā pirmreizēju pētījumu par Pomeranca sarežģīto biogrāfiju, pamatojoties uz Lietuvas un citu valstu arhīvos atrastajiem dokumentiem, recenzijām presē, Pomeranca laikabiedru un viņa meitas Danas Pomerancas-Mazurkevičas (1941) atmiņām.

Tā kā Pomerancs dzīvoja sešās dažādās politiskajās sistēmās, viņa biogrāfijas daļas ir zudušas, savukārt atrastajos dokumentos informācija ir pretrunīga. Piemēram, dažādos arhīvos atrodamas piecas versijas par viņa dzimšanas laiku un vietu, savukārt viņa meitas liecība sniedz vēl sesto versiju. Tāpat nav viennozīmīgu datu par vietu, kur Pomerancs ieguvis pirmo izglītību. Pētījumā iekļautas visas versijas, jo tās sniedz svarīgu liecību par 20. gadsimta sarežģīto vēsturi un konfrontē dzīvo atmiņu.

Pomeranca karjerā svarīgākās pilsētas bija Berlīne un Kauņa. 1925.–1926. gadā viņš studēja profesora Rūdolfa Dēmana vijoles klasē Valsts Akadēmiskajā Mūzikas Universitātē. 1926. gada septembrī viņš iestājās profesora Maksima Jakobsena vijoles klasē Šterna konservatorijā, kur, saskaņā ar atrastajiem datiem, viņš studēja divus gadus. Savukārt Pomeranca ģimene apgalvo, ka viņš apmeklējis arī Bronislava Hubermana privātstundas Vīnē.

Berlīnē Pomerancs dibinājis arī vairākus populārās mūzikas ansambļus. Tomēr viņa kompozīcijas, precīzi to sarakstīšanas gadi un koncertvietas nav zināmas. Zināms, ka Pomerancs bijis vijolnieka Dajosa Belas (*Dajos Béla*) simfoniskā džezas orķestra solists, kā arī muzicējis vijolnieka Mareka Vēbera (*Marek Weber*) slavenajā deju orķestrī. Viņa brālis Džulians Džuliano (*Julian Giuliano*), kas neilgu laiku studēja Valsts Akadēmiskajā Mūzikas Universitātē un bija Klindvorta – Šarvenkas (*Klindworth-Scharwenka*) konservatorijas Berlīnē mācībspēks, 1928. un 1929. gadā spēlēja ansablī *Erstes Klavierquartett* (*Pirmais klavieru kvartets*), kas bija pazīstams arī kā *Jazz auf vier Flügeln* (*Džezs četriem koncertflīģeļiem*) kopā ar pianistiem Aleksandru Zakinu (*Alexander Zakin*), Ādamu Gelbtrunku (*Adam Gelbtrunk*) un Leopoldu Mitmanu (*Leopold Mittmann*).

1933. gadā, kad pie varas nāca Nacionālsociālistiskā partija, Pomerancs atgriezās Kauņā, kas tolaik bija neatkarīgās Lietuvas galvaspilsēta. Līdz pat 30. gadu beigām populāro mūziku daudzajos Kauņas restorānos un kafējnīcās galvenokārt atskaņoja profesionāli mūziķi. Pomerancu ar viņa džezas kapelu pirmoreiz uzaicināja atklāt jauno

sezonu restorānā *Metropole*. No 1934. līdz 1941. gadam vijolnieka galvenā darbavieta bija *Konrad's cafe*, bohēmistu un intelektuāļu iecienīta kafejnīca. Pomeranca orķestri, kura sastāvā muzicēja pieci līdz septiņi multiinstrumentālisti parasi dēvēja par “labi pazīstamo kapellu Daniela Pomeranca vadībā”. Lietuvas presē cildināta Pomeranca temperamentīgā un smalkā spēle, ko pazina visā pilsētā. Viņš bieži spēlēja arī solo, galvenokārt virtuosos Pablo Sarasates, Nikolo Paganīni, Friča Kreislera un Henrika Veņavska darbus, kā arī spāņu un čigāņu dziesmas un dejas.

1940. gadā Pomerancs apprecējās ar Rivu (Lūciju) Zolku no Kretingas, kura bija beigusi liceju Vācijā un arī prata spēlēt klavieres. Sākoties vācu okupācijai Lietuvā 1941. gadā ģimene tika ieslodzīta Kauņas geto. Kopā ar vijolnieku Moiši Hofmekleru Pomerancs dibināja tā saukto Geto policijas orķestri. Koncerti notika vienu vai divas reizes nedēļā Geto policijas namā. Kad 1944. gada jūlija vidū sākās Kauņas geto likvidācija, Pomerancu aizveda uz Štuthofas, bet vēlāk uz Dahavas koncentrācijas nometni, kur viņš atradās līdz pat kara beigām. Pēc atgriešanās Padomju Savienības okupētajā Lietuvā 1945. gada augustā, Pomerancs strādāja par Kauņas Muzikālā Komēdijas teātra orķestra koncertmeistaru, un arī nodibināja nelielu grupu kafejnīcā *Tulpe*. No 1949. gada, kad Pomerancu ģimene pārvācās uz Viļņu, viņš pievienojās Viļņas Radio simfoniskajam orķestrim (no 1958. gada Lietuvas Valsts filharmonijas orķestris), kopš 1956. gada muzicēja arī Arodbiedrību Kultūras pils Ebreju instrumentālajā ansambli. 1974. gadā Daniels, Riva un viņu meita Dana ar ģimeni emigrēja uz Kanādu. Līdz pat mūža nogalei Pomerancs ar sievu organizēja kamermūzikas koncertus Toronto senioru klubā.

Daniela Pomeranca biogrāfijas pētniecības process dažādu vēsturisko pārmaiņu kontekstā atklāj laikmeta sarežģītību. Paša vijolnieka sniegto datu neprecizitāte ilustrē ne tikai politisko režīmu maiņas ietekmi, bet būtiski liecina par vēlmi pasargāt savu ģimenes vēsturi, jo konstatētie fakti atšķiras atkarībā no konteksta un laika, *kur, kad un kam* informācija sniegta. Avotu trūkuma dēļ joprojām nav iespējams pilnībā rekonstruēt Pomeranca izglītības un karjeras ceļu. Tomēr par spīti dokumentu fragmentārajam raksturam, veiktais pētījums precizē līdz šim nezināmas detaļas par Pomeranca studijām Berlīnē.